

Konec družbenega*

Jean Baudrillard

Družbeno ni jasen in enopomenski proces. Mar sodobne družbe ustrezajo procesu napredujoče socializacije ali desocializacije? Vse je odvisno od razumevanja izraza, saj nobeno ni zajamčeno in vsako je sprevrnljivo. Zato za ustanove, ki so zaznamovale smer "družbenega napredka" (urbanizacija, koncentracija, proizvodnja, delo, medicina, skolarizacija, socialno varstvo, zavarovanje itn.), vključno s kapitalom, ki je bil od vseh medijev socializacije brez dvoma najučinkovitejši, lahko rečemo, da družbeno hkrati proizvajajo in ga razdirajo.

Če družbeno sestoji iz abstraktnih instanc, ki se druga na drugi gradijo na ruševinah simbolne in obredne zgradbe prejšnjih družb, potem jih te ustanove proizvajajo vedno več. Hkrati s tem ustanove posvetijo to razjedajočo abstrakcijo, ki je morda požrešna prav na "substantivacijski mozeg" družbenega. S tega vidika je mogoče reči, da družbeno nazaduje, kolikor napredujejo njegove ustanove.

Z množičnimi mediji in informacijami se proces pospeši in doseže svoj največji doseg. Mediji, vsi mediji, informacije, vse informacije, delujejo v obeh smereh: na videz proizvajajo več družbenega, v globinah pa družbena razmerja in samo družbeno nevtralizirajo.

Vendar če to, od česar je proizvedeno (mediji, informacije), družbeno tudi razdira in če je družbeno hkrati vsrkano v to, kar proizvaja (množice), sledi, da je definicija nična in da izraz, ki služi kot obči alibi vsem govoricam, ničesar več ne analizira, ničesar več ne označuje. Ni le odveč in nesmiseln - kjerkoli se pojavi, prikriva nekaj drugega: izziv, smrt, zapeljevanje, obred, ponavljanje - prikriva, da sam ni nič drugega

* Pričujoče besedilo je integralen prevod eseja *La fin du social*, ki je bil objavljen kot dodatek k nekoliko daljšemu eseju *A l'ombre des majorités silencieuses* (by Jean Baudrillard & Utopie, 1978). Na notranji naslovnici avtor oba pogleda predstavi kot dva vidika istega: *A l'ombre des majorités silencieuses... Ou la fin du social*. (Op. prev.)

kot abstrakcija in usedlina, ali celo enostavno *učinek* družbenega, simulacija in slepilo.

Sam izraz "družbeno razmerje" je enigmatičen. Kaj je "družbeno razmerje", "družben odnos", kaj je "proizvodnja družbenih odnosov"? V zvezi s tem je vse lažna razvidnost. Je družbeno nemudoma in kot po definiciji neko "razmerje" ali "odnos", kar že predpostavlja resno abstrakcijo in racionalno algebro družbenega, ali je kaj drugega kot to, kar izraz "razmerje" nasilno racionalizira? Morda "družbeno razmerje" nadomešča *nekaj drugega*, namreč to, kar razdira? Morda pritiska pečat? Morda odkriva konec družbenega?

"Družbene vede" so nastopile, da bi sankcionirale to razvidnost in večnost družbenega. Vendar je treba razčarati. Tako kot so bile družbe brez zgodovine, so bile tudi *družbe brez družbenega*. Mreže simbolnih dolžnosti niso pripadale niti "razmerju" niti "družbenemu". Morda na drugi skrajnosti naša "družba" pravkar pripravlja konec družbenemu in ga pokopava pod simulacijo družbenega. Možnosti, kako lahko ta zamre, je več - toliko kot definicij. Morda je družbeno imelo samo kratkotrajno življenje, v ozkem precepu med simbolnimi formacijami in našo "družbo", kjer je v zadnjih vzdihljajih. Pred njo ga še ni. Potem ga ni več. Samo "sociologija" lahko vzbuja videz, da priča o njegovi večnosti, in v suvereni latovščini "družbenih ved" bo družbeno odmevalo še dolgo potem, ko bo izginilo.

Deteritorializacija in koncentracija znotraj vedno bolj poenotениh instanc je družbenemu dovajala nenehno energijo. Osredotočeni perspektivni prostor, ki s preprostim približevanjem sredobežnici (kot prostor in čas tudi družbeno odpira neskončno perspektivo) daje smisel vsemu, kar se vanj umesti. O definiciji družbenega je moč govoriti samo znotraj te panoptične perspektive.

Vendar ne pozabimo, da je ta perspektivni prostor (v slikarstvu in v arhitekturi tako kot v politiki ali ekonomiji) samo eden od mnogih modelov simulacije in da je njegova značilnost omogočanje učinkov resnice in objektivnosti, ki so bili v drugih modelih nezaslišani in neznani. Gre morda le za *slepilo*? Tedaj je bilo vse, kar se je spletlo in zgodilo na tej "*scene a l'italienne*" družbenega, v globini nepomembno. Spodaj stvari niso nikoli delovale družbeno, temveč simbolno, magično, iracionalno itn. To je podmena obrazca: kapital je *izziv* družbi. Potemtakem perspektivni, panoptični stroj, stroj resnice, racionalnosti,

produktivnosti - kar je kapital - nima svojega objektivnega smotra in je brezumen: je najprej neko nasilje, ki ga stroj preko družbenega izvaja na družbeno in se pri tem poživlja tako na kapital kot na družbeno v njunih hkrati solidarnih in nasprotujočih si definicijah. Kar spet pomeni, da pogodbe ni, da med dvema zakonsko različnima instancama pogodba nikoli ni sklenjena - vse to je le piš - vedno so samo zastavki, izzivi, tj. nekaj, kar se ne odigrava v "družbenem odnosu". /Izziv ni dialektika, niti vzajemen spopad dveh polov, s termina na termin, znotraj polne strukture. Je proces *eksterminacije* strukturnega mesta vsakršnega *termina*, mesta subjekta vsakega od antagonistov, še posebej izzivalčevega: z izzivom izzivalec opusti vsakršno pogodbeno stališče, ki bi lahko pripeljalo do "razmerja". Logika ni več logika izmenjave vrednosti. Gre za logiko opuščanja vrednostnih in smiselnih stališč. Protagonist izziva je vedno v položaju samomorilca, vendar samomorilca zmagoslavnega samomora: z destrukcijo vrednot, z destrukcijo smisla (njegovo, njegovega) sili drugega k odgovoru, ki nikoli ni enakovreden in je vselej povišanje stave. Izziv je vedno izziv tega, kar nima smisla, imena, identitete - je kljubovanje temu, kar se ponaša s smislom, oblastjo, resnico - je izziv smislu, oblasti, resnici, da kot taki so, izziv njihovemu potegovanju za tem, da bi bili kot taki. Samo takšna *sprevrnitev* lahko naredi konec smislu, vrednosti - *razmerje* sil, najsi bi bilo še tako ugodno, tega nikoli ne bi zmoglo narediti, zato ker pade vedno v polaren, binaren, strukturen odnos, ki v skladu z definicijo spet ustvari nov prostor smisla in oblasti¹.

Na tem mestu je možnih več hipotez:

1. *Družbenega konec koncev nikoli ni bilo*. Nikoli ni bilo družbenega "razmerja". Ničesar ni, kar bi kdajkoli delovalo družbeno. Na neogibnem ozadju izziva, zapeljevanja in smrti so vedno bile le *simulacije* družbenega in družbenega razmerja. V tem primeru sanjati o "realni" družbenosti, o skriti družbenosti, o idealni družbenosti ni v nobeno pomoč. Samo hipostazirali bi simulakrum. Če je družbeno simulacija,

¹ Za zapeljevanje velja isto. Če sta spol in spolnost, taka kot ju preoblikuje spolna revolucija, dejansko menjalni in produkcijski način spolnih razmerij, je zapeljevanje nasprotje izmenjavi in blizu izzivu. Spolnost ni postala "spolno razmerje", do besede je lahko prišla samo v že racionalizirani obliki vrednosti in izmenjave, samo s pozabo vseh oblik zapeljevanja - tako kot družbeno postane "družbeni odnos" samo, ko izgubi vsako simbolno razsežnost.

je edina verjetna peripetija njegova brutalna *desimulacija* - družbeno, ki sebe ne bi več razumelo kot referenčni prostor, ki bi odnehalo z igro in odpravilo oblast, učinke oblasti in ogledalo družbenega, ki jo ovekoveča. Desimulacija, ki sama privzame držo izziva (ki je nasproten izzivu kapitala družbenemu in družbi): izziva kapitalu in oblasti, da obstajata po lastni logiki - *nimata je*, kot dispozitiva se porazgubita v hipu, ko se razgradi simulacija družbenega prostora². Temu smo priča danes: razkroju družbenega mišljenja, potrošnji in involuciji družbenega, odpovedi družbenega simulakruma, dejanskemu izzivu konstruktivni in produktivni misli družbenega, ki nam vlada. In to na mah, kot bi družbenega nikoli ne bilo. Odpoved, ki nima značilnosti evolucije ali revolucije, pač pa vse poteze katastrofe. Nič več "kriza" družbenega, temveč reabsorpcija razporeditve njegovih sil. Vse to nima nič skupnega z marginalnim odpadništvom (norci, ženske, narkomani, prestopniki), ki - nasprotno - kot sveže moči služijo medlečemu družbenemu. Tega procesa ni mogoče ponovno socializirati. Je izpuhtevanje - kot izpuhteva prikazen ob prvem petelinjem petju - načela realnosti in družbene racionalnosti.

2. Družbeno je zares bilo, celo vedno bolj je, zaseda vse in razen njega ni nič. Družbeno, daleč od tega, da bi se porazgubilo, slavi zmago, družbena realnost se povsod uveljavlja. Proti predsodku, ki družbeno naredi za objektivni napredek človeške vrste, pri čemer naj bi bilo vse, kar mu ubeži, le ostanek, je moč ugotoviti, da je *samo družbeno residuum* in da mu je, kolikor je v realnem slavilo zmago, to uspelo kot ostanku. Družbeno kot residuum, vedno večji, skorajšnji univerzalni residuum razpršitve simbolnega reda, je dobil moč realnega³. To je bolj pretanjena oblika smrti.

V tem primeru smo vedno bolj v družbenem, sredi čistega izmetavanja, v fantastični prenatrpanosti mrtvega dela, mrtvih in v instance terorističnih birokracij skrepenelih odnosov, mrtvih govoric in sintagem (že

² Izziv družbenemu lahko dobi inverzno obliko ponovnega izbruha družbenega simulakruma, družbenega povpraševanja, povpraševanja po družbenem. Silovit in kompulziven hiperkonformizem, tem bolj formalna zahteva po družbenem kot normi in kot diskurzu.

³ Prim. trojno residualnost v *L'Echange symbolique et la mort* (Simbolna menjava in smrt): residualnost vrednosti v ekonomskem sistemu, residualnost fantazme v psihičnem sistemu, residualnost pomena v lingvističnem sistemu. Dodati moramo še residualnost družbenega v sistemu... družbenega.

sama izraza "razmerje" in "odnos" vsebujeta nekaj mrtvega in nekaj smrti).

Zato seveda ni več mogoče reči, da družbeno zamira, saj je *odslej dalje že akumulacija smrti*. Dejansko smo že v civilizaciji supersocialnega in hkrati nerazkrojljivega, neuničljivega residuuma, ki se razteza, kot se razteza družbeno.

Odpadek in reciklaža: to bi bilo družbeno po meri proizvodnje, katere cikel se je že veliko poprej izmaknil "družbenim" ciljem in postal povsem vnjanja, meglена spirala, ki se vrti okoli same sebe in se širi ob vsaki "revoluciji", ki jo opiše. Porast družbenega lahko v poteku zgodovine opazujemo kot "racionalnost" upravljanja ostankov in kmalu kot racionalno proizvodnjo ostankov.

Leta 1544 v Parizu odprejo prvi veliki urad za reveže: pod nastajajočim znamenjem družbenega poskrbijo za potepuhe, blazneže, bolnike in vse druge, ki jih skupnost ni integrirala in jih je pustila kot ostanke. Družbeno se v XIX. stoletju razširi na javno pomoč, v XX. na socialno varstvo. S krepitvijo družbenih razlogov kmalu postane residualna celotna skupnost, po vnovičnem obratu spirale pa se to družbeno razmahne. Ko ostanek dobi razsežnosti celotne družbe, imamo opraviti s popolno podružbljenostjo⁴. Ves svet je popolnoma izključen in sprejet v oskrbo, povsem razkrojen in podružbljen.

Simbolno integracijo nadomesti funkcionalna, funkcionalne institucije prevzamejo odgovornost nad ostanki simbolnega razkroja - družbena *instanca* vznikne tam, kjer prej ni bilo ne nje ne imena, ki bi jo izreklo. Vzporedno s potekom simbolnega razkroja se množijo, bohotijo in bogatijo "družbena razmerja". Družbene znanosti kronajo ta proces. Od tod poseben priokus izrazov, kot je: "odgovornost družbe do njenih razdedinjenih članov", ko se ve, da je "družbeno" le instanca, ki izhaja iz tega zapostavljanja.

Rubrika "Société" v *Le Mondeu* je zanimiva prav zaradi tega, ker se v njej paradoksalno pojavljajo le priseljenci, prestopniki, ženske itd.: vse, kar ni bilo socializirano, socialni "primer" kot analogen patološkemu.

⁴ Ko se pri Gvajakih ali Tupi-Gvaranih pojavijo taki residuumi, jih mesijanski vodje odplavijo proti Atlantiku z eshatološkimi gibi, ki skupino očiščujejo njenih "družbenih" residuumov. Ne le politična oblast (Clastres), tudi samo družbeno je zaklinjano kot dezintegrirana/dezintegrirajoča instanca.

Žepi, ki jih mora ponovno vsrkati, segmenti, ki jih družbeno osami s svojim širjenjem. Na horizontu družbenega so označeni kot *residualni* segmenti in na ta način vstopajo v njegovo jurisdikcijo, da bi zasedli svoje mesto v razširjeni družbenosti. Družbeni stroj se spet zažene prav v ta *ostanek* in v njem najde oporo za nov razmah. In kaj se zgodi, ko je podružbljeno vse? Stroj se ustavi, dinamika se obrne in tedaj je *celotni družbeni sistem tisti, ki postane residuum*. Kolikor družbeno v svojem napredovanju odstranja vse usedline, samo postane residualno. Ko residualne sloje uvrsti v rubriko "Société", *družbeno samo sebe označi za ostanek*.

V kaj se spremeni družbena racionalnost, racionalnost pogodbe in družbenega razmerja, če ta ne nastopa kot izvirna struktura, pač pa kot residuum in kot upravljanje residuumov? Če je družbeno le ostanek, ni več mesto procesa pozitivne zgodovine, preneha biti mesto kopičenja in oderuškega upravljanja smrti. Nesmiselno postane, saj je namenjeno nečemu drugemu in je nastalo iz obupa: je ekskrecijsko. Brez idealne perspektive. Kajti ostanek je prekoračeni nič, je tisto, kar je v smrti nespravljlivega, in na njem lahko temelji le politika mrtvega. Osamitev ali zavrnitev. Pod geslom produktivnega uma je bilo družbeno sprva prostor velike Osamitve, pod geslom simulacije in odvrčanja je postalo prostor velike Zavrnitve. Morda pa to že ni več "družbeni" prostor.

V tej perspektivi upravljanja residuumov se danes družbeno lahko pokaže kot to, kar je: pravica, potreba, usluga, uporabna vrednost in nič drugega. Celo kot konfliktna in politična struktura ne obstaja več: je zgolj sprejemna struktura. Meja ekonomistične vrednosti družbenega kot uporabne vrednosti je ekološka vrednost družbenega kot *niše*. Dobra raba družbenega kot ena od oblik ravnovesja v izmenjavi individuumov s svojo okolico, družbeno kot ekosistem, homeostaza in funkcionalna superbilogija vrste - celo struktura ni več: substanca, topla proteinska brezimenost hranilne substance. Vrsta fetalnega varnega prostora, ki povsod, kjer so z življenjem težave, poskrbi za kakovost življenja, se pravi - kot jamstvo za vsa tveganja - poskrbi za ekvivalent izgubljenega življenja, za degradirano obliko mazilne, jamstvene, pasivizirajoče in permisivne družbenosti, kar je najnižja oblika družbene energije in ustreza koristnosti okolju, vedenjski koristnosti - taka je za nas podoba družbenega - entropična oblika - druga figura njegove smrti.

Ekskurz:

Družbeno ali funkcionalna ventilacija ostanka

Družbeno je tu za to, da bdi in popivna presežek bogastva, ki bi, prerazdeljen brez drugih oblik postopka, razdejal družbeni red in ustvaril neznosne okoliščine utopije.

Povrnitev bogastva, vsega bogastva, do katerega je prihajalo nekoč pri žrtvovanju, ki ni dopustilo akumulacije ostanka, je za naše družbe neznosna. Družbe so "družbe" natanko v tem smislu: vedno proizvajajo nek presežek, nek ostanek - lahko je demografski, ekonomski, lingvističen -, ki mora biti odstranjen (nikoli žrtvovan; prenevarno je: zgolj in preprosto odstranjen).

Družbeno je v tem dvojnem pomenu: proizvesti ostanek in ga izničiti.

Ko bi bilo žrtvovano vse bogastvo, bi ljudje izgubili občutek realnosti. Ker bi bilo vse bogastvo razpoložljivo, bi ljudje izgubili občutek za koristno in nekoristno. *Družbeno je za to, da bdi nad nekoristno potrošnjo ostanka, da bi ljudje bili pozvani h koristnemu upravljanju svojega življenja.*

Uporaba in uporabna vrednost oblikujeta temeljno moralo. Vendar ta obstaja le znotraj simulacije pomanjkanja in preračunavanja. Če bi vse bogastvo bilo prerazdeljeno, bi odpravilo uporabno vrednost (enako kot pri smrti: ko bi smrt bila prerazdeljena, *sprevrnjena*, bi s tem odpravila življenje kot uporabno vrednost). V trenutku bi postalo brutalno jasno, da je uporabna vrednost le divja in razočarana moralna konvencija, ki glede vsega predpostavlja funkcionalni izračun. Vlada nam vsem, in glede na to, kako smo zastrupljeni s fantazmo uporabne vrednosti, ne bi prenesli *katastrofe* povrnitve bogastev in sprevrnitve smrti. Ni treba, da je vse povrnjeno. Ostanek mora ostati. In družbeno je to, kar bdi nad ostankom.

Do sedaj sta avto in hiša ob različnih "commodities" bolj ali manj uspešno popivnala fizične in mentalne zmožnosti individuumov. Kaj bi se zgodilo, če bi jim bilo povrnjeno vse razpoložljivo bogastvo? V njem bi preprosto utonili - izgubili bi nit in pravo mero uravnotežene ekonomije, izgubili bi občutek za izračunavanje in za cilje. Brutalno neravnovesje vrednostnega sistema (nenaden priliv deviz na tržišče je najhitrejši in najbolj korenit način uničenja neke valute). Druga

možnost je, da bi se usmerili, podobno kot v družbah izobilja, v patološko razširitev uporabne vrednosti (3,4, n vozil), kjer bi se uporabna vrednost razblinila v hiperrealnem funkcionalizmu.

Vsak presežek lahko, če je brez mere povrnjen, poruši sistem ekvivalenc in hkrati požene v obup naš sistem *miselnih* ekvivalenc⁵. V ustanovi družbenega kot preventivni maternici širjenja in povrnitve bogastev in kot posredniku njihovega nadzorovanega razsipavanja je torej na delu neka modrost.

V ustanovi družbenega in njegovega "objektivnega" tratenja družbe, ki je nezmožna popolne povrnitve in je predana uporabni vrednosti, deluje neka pamet in modrost: od prestižnih operacij, Concordea, meseca, raket, satelitov do javnih del in socialne varnosti in absurdnega večanja njune ponudbe. Implicitna pamet neumnosti in meja uporabne vrednosti. Socialisti in humanisti vseh vrst, ki hočejo, da bi bilo vse bogastvo prerazdeljeno, da ne bi bilo nesmiselnih stroškov itd., so naivni. Socializem, šampion uporabne vrednosti družbenega, v svojem pojmovanju odkriva lastno nesmiselnost. Verjame, da družbeno lahko postane optimalno kolektivno upravljanje uporabne vrednosti ljudi in stvari.

Vendar družbeno nikoli ni to. Vsem socialističnim upanjem navkljub ostaja nekaj nesmiselnega, neobvladljivega, grozljiva izboklina, ki troši in uničuje brez skrbi za optimalno upravljanje. Natanko *v tem* je funkcionalno, na ta način (idealisti lahko vpijejo po mili volji) izpolnjuje svojo vlogo, ki je, preko objektivnega ovinka potrate, *a contrario* v ohranitvi načela uporabne vrednosti, v rešitvi načela realnosti. Družbeno fabricira redkost, potrebno za razlikovanje dobrega in zlega in na splošno za vsak moralni red - redkost, ki je neznana "prvotnim

⁵ Mentalni sistem ekvivalenc ni nujno povezan s politično ekonomijo kapitala. Ravnoesje med določenim delom in denarnim nadomestkom, med zaslugi in užitkom, je lahko, onstran vsake meščanske morale, mera samega sebe in oblika odpora. Če vas doleti kaj brez ekvivalenta, je ta dobrota lahko nespokorljiva. Hölderlinova norost je prišla od božje razsipnosti in milosti, ki vas zalije in postane smrtonosna, odkupiti ali je ni mogoče poplačati s človeškim ekvivalentom, ekvivalentom zemlje in dela. Gre za zvrst zakona, ki nima ničesar skupnega z meščansko moraljo. Navedimo, bližje nam, smrtno zbežanost ljudi, ki so bili pretirano izpostavljeni bogastvu in blaginji, kot npr. tiste stranke neke veleblagovnice, ki so jim ponudili, da lahko vzamejo, kar želijo: nastane panika. Ali vinogradniki, ki jim je država za posekanje trt ponudila več denarja, kot bi ga zaslužili z njihovim gojenjem. Nagrada, ki je niso slutili, jih destrukturira veliko bolj, kot bi jih destrukturiralo tradicionalno izkoriščanje njihove delovne moči.

družbam izobilja", kot jih je opisal Marshall Sahlins. Ko hoče socializem, ki družbeno odpravlja v veri, da ga dovršuje, to redkost odpraviti in zato terja splošno uporabo bogastva, tega ne vidi.

Problem smrti družbenega je v tem primeru preprost: družbeno zamre zaradi razširitve uporabne vrednosti, kar je enako njegovemu uničenju. Ko vse, z družbenim vred, postane uporabna vrednost, svet postane inerten, v njem deluje nasprotje tistega, o čemer je sanjal Marx. Sanjal je o ponovnem vsrkanju ekonomskega v (preoblikovanem) družbenem. Dogaja se nam ponovna vsrkanost družbenega v (banalizirani) politični ekonomiji: enostavno, čisto upravljanje.

Slaba raba bogastev rešuje družbo. Od Mandevilla in njegove *The Fable of the Bees or, Private Voices, Public Benefits* se ni nič spremenilo**. Socializem je proti temu nemočen. Celotna politična ekonomija je bila ustvarjena, da bi razrešila ta paradoks, to zlo dvoumnost družbenega delovanja. Zaradi nekakšne funkcionalnosti na drugi ravni ji je vedno spodletelo. Morda pa je res nasprotno, morda ji uspeva in bomo, potem ko smo videli ukinitvev političnega v družbenem, zdaj opazovali vsrkanje družbenega v ekonomskem - ekonomije, ki je celo bolj politična in je odložila "ubris", nezmernost in eksces, ki sta še označevala kapitalistično fazo?

3. *Družbeno je še kako obstajalo, vendar ne obstaja več.* Obstajalo je kot sklenjen prostor, kot načelo realnosti: družbeno razmerje, proizvodnja družbenih razmerij, družbeno kot dinamična abstrakcija, mesto konfliktov in zgodovinskih protislovij, družbeno kot struktura in kot zastavek, kot strategija in kot ideal - vse to je imelo svoj smisel, hotelo je nekaj povedati. Družbeno ni bilo vedno, kot v prvi hipotezi, slepilo, niti ostanek kot v drugi. Vendar je, kot oblast, kot delo in kot kapital, imelo smisel samo znotraj perspektive racionalne distribucije, v finaliziranem prostoru idealne konvergence, ki je tudi prostor proizvodnje - skratka, v tesni zagozdi simulakrumov drugega reda, in danes umira vsrkano v simulakrumih tretjega reda.

** Poglavitno satirično moralno filozofsko delo tega nizozemskega avtorja iz l. 1714. Izhajajoč iz premise, da lahko za krepostno označimo samo tisto vedenje, ki si proti naravi prizadeva za dobro drugega in za premagovanje strasti, pokaže, 1. da kreposti v tem smislu ni, saj je moralna sfera sublimiran egoizem, 2. da blaginja modernih držav ni odvisna od kreposti, temveč izhaja iz grešnih nagnjenj. (Op. prev.)

Konec perspektivnega prostora družbenega. Racionalna pogodbenost, dialektična družbenost (države in civilne družbe, javnega in zasebnega, družbenega in individualnega) prepušča mesto družbenosti stika, krogotoka in tranzistorskih omrežij milijonov molekul in delcev, ki jih nenehen obtok in na tisoče taktičnih kombinacij magnetizira in vzdržuje v naključnem območju gravitacije. Gre še vedno za *socius*? Kje je družbenost v Los Angelesu? In kje bo družbenost kasneje, v naslednji generaciji (Los Angeles je še vedno mesto televizije, kinodvoran, telefona in avtomobila), v generaciji popolne razsejanosti in ventilacije individuumov kot informacijskih terminalov, v prostoru, ki ne bo več ne merljiv ne konvergenten: v povezanem, v prostoru povezave? Družbeno obstaja samo v perspektivnem prostoru, v prostoru simulacije, ki je tudi prostor odvrčanja, zamre.

Prostor simulacije je prostor zmede realnega in modela. Izgubi se kritična in spekulativna distanca med realnim in racionalnim. V strogem pomenu celo projekcij modelov v realno ni več (čemu pri Borgesu še ustreza zamenjava teritorija z zemljevidom), je le še spreminjanje realnega v model na mestu samem, tukaj in zdaj. Fantastični kratek stik: realno je hiperrealizirano. Hiperrealno realnega ne ukinja s pomočjo nasilne destrukcije, temveč ga privzame, povzdigne ga v red modela. Anticipacija, odvrčanje, preventivno spreminjanje itd.: model deluje kot sfera vsrkanja realnega.

To je vidno v nekaterih subtilnih, blagih, neoprijemljivih potezah, ko je realno videti bolj resnično od resničnega, ko je prerealno, da bi bilo resnično. Proizvajati to realno, ta presežek realnega (intervjuje, doživljaje, kino, TV-*vérité* itd.), je danes naloga vseh medijev in informacij. Preveč ga je; padamo v obsceno in v pornografijo. Pornografsko zoomiranje nas preveč približa realnemu, ki je obstajalo in je imelo svoj smisel samo z določene razdalje. Odvrčanje od vsake realne potencialnosti, odvrčanje z minuciozno podvojitvijo, s pretirano makroskopsko vernostjo, s pospešenim recikliranjem, z zasičenostjo in obscenostjo, z ukinitvijo razmika med realnim in njegovo reprezentacijo, z implozijo diferenciranih polov, po katerih je tekla energija realnega: ta hiperrealnost naredi konec sistemu realnega, ukine ga kot referenčnega in ga povzdigne v model.

Na podoben način ukine tudi družbeno. Če se družbeno dogaja kot simulakrum drugega reda, že nima več priložnosti, da bi se reproduciralo v simulakrumih tretjega reda: že ko nastopi, je v primežu svoje zavrti in brezupne predstavitve, v primežu svoje lastne obscenosti. Vsepovsod so znamenja hiperrealizacije družbenega, znamenja podvojitve družbenega in njegove anticipirane dovršitve. Vsepovsod oglašajo transparentnost družbenega razmerja, dajejo pomen in ga trošijo. Zgodovina družbenega ne bi nikdar imela dovolj časa na razpolago, da bi privedla do revolucije: bila bi zapopadek hitrosti znamenj družbenega in revolucije. Družbeno ne bi imelo časa, da bi se steklo v socializem, to bi mu preprečil kratek stik s hiperdružbenim, hiperrealnost družbenega (morda pa je socializem to in nič drugega?). Tudi proletariat ne bi imel časa, da bi "se kot tak zanikal": koncept razreda bi se bil razkrojil že davno poprej, morda v parodističnem, ekstenzivnem dvojniku, kot je npr. "množica delavcev", ali enostavno v retrospektivnem simuliranju proletariata. Še preden bi se politična ekonomija lahko dialektično odpravila, razrešila vse potrebe in optimalno organizirala reči, preden bi lahko ugotovili, ali je za vsem tem kakšna trdna osnova, bi bila plen ekonomske hiperrealnosti (prepomnožitev proizvodnje, predhodnost proizvodnje povpraševanja nad proizvodnjo blaga, nedoločen scenarij krize).

Ker nič ne ubeži predhodnosti simulakrumov, se na koncu zgodovine družbenega ni premaknilo nič in se tudi ne bo. Družbeno je zamrlo, preden je izdalo svojo skrivnost⁷.

Vseeno se z ganjenostjo spominjamo neverjetne naivnosti družbene in socialistične misli, da je lahko hipostazirala v občem in kot ideal transparentnosti povzdignila neko docela dvoumno in protislovno "realnost", huje: residualno ali imaginarno, huje: že zdaj ukinjeno v lastni simulaciji: družbeno.

Prevedel Igor Pribac

⁷ Četrta hipoteza: *Implenzija socialnega v množicah*. V drugi obliki (simulacija/odvrčanje/implenzija) se ta hipoteza pridružuje 3. hipotezi. Razvijam jo v *Vsenci tihih večin*.